

ZAT's en centra voor jeugd en gezin

Landelijk steunpunt ZAT

Nederlands Jeugdinstituut
ZAT infolijn t (030) 230 64 81
e infozat@nji.nl
i www.zat.nl

“Een belangrijk aspect uit het basismodel CJG is de aansluiting op de zorg- en adviesteams (ZAT) en via de ZAT's op het onderwijs. Het centrum voor jeugd en gezin is een vaste partner in het ZAT. Hierdoor wordt ervoor gezorgd dat de scholen - waar veel signalen over kinderen en jongeren in beeld komen - goed zijn gepositioneerd. Vanzelfsprekend moeten medewerkers van het centrum voor jeugd en gezin hun werk ook op school kunnen doen als dat nodig is. ZAT en centrum voor jeugd en gezin doen zo geen dubbel werk, maar versterken elkaar juist.“ Dat schrijft minister Rouvoet begin 2008 aan de gemeenten in Nederland. De huidige praktijk rond de CJG's laat zien dat er zeer uiteenlopende invullingen van het centrum ontstaan. Dit betekent dat er vragen rijzen over de beste aansluiting tussen deze twee zorgstructuren voor jeugdigen en hun ouders.

Zorg- en adviesteams (ZAT's) zijn multidisciplinaire teams, waarin instellingen die zorg en ondersteuning bieden aan jeugdigen en hun ouders, aansluiten bij de zorg die scholen zelf bieden. In het primair onderwijs zijn de ZAT's meestal 'bovenschools' georganiseerd, aansluitend bij de zorg van de (regionale) verbanden Weer Samen naar School (WSNS). Inmiddels functioneren er in 70% van de samenwerkingsverbanden WSNS ZAT's.

Scholen in het primair onderwijs hebben vaak een zorgteam op schoolniveau voor een eerste, snelle beoordeling van zorgvragen van onderwijsgevend en ouders. Dat zorgteam geeft ook direct hulp of advies bij minder complexe problemen. Het kabinet streeft naar een 100% landelijke dekking van ZAT's in zowel het primair en voortgezet onderwijs als in het middelbaar beroepsonderwijs. In het primair onderwijs bieden de zorgteams van de scholen en het bovenschoolse ZAT een snelle aansluiting van het lokale (jeugd)zorgaanbod bij de school die vroegtijdig, snel en goed kan zien of er zich belemmeringen voordoen in de ontwikkeling van kinderen. Scholen kunnen opvoeders antwoord geven op veel voorkomende opvoed- en opgroei problemen, maar ook zien dat extra zorg of hulpverlening nodig is. De ZAT's beoordelen die signalen snel en vakkundig en schakelen snel de juiste hulp of ondersteuning in voor de jeugdige, de ouders en de leerkrachten. Daarmee vervullen de ZAT's al heel wat activiteiten voor de betreffende leeftijdsgroep zoals ze zijn genoemd bij de vijf gemeentelijke taken in het kader van de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) op prestatieveld 2, met betrekking tot (preventief) jeugdbeleid. Die taken zijn:

1. Vroegsignalering.
2. Advies en informatie geven, aan jeugdigen, ouders en scholen.

3. Bieden van licht-pedagogische hulp, zoals (school)maatschappelijk werk en opvoedingsondersteuning.
4. Toeleiding naar lokaal zorgaanbod, zoals maatschappelijke dienstverlening, welzijnswerk, enz.
5. Coördinatie van zorg.

Daarnaast doet het ZAT meer, zoals hoogwaardige multidisciplinaire probleematixatie, diagnostiek en voorbereiding van (integrale) indicatiestelling voor en toeleiding naar jeugdzorg en speciaal onderwijs. ZAT's leveren al meerdere jaren bijdragen aan al deze taken en dus een bijdrage aan het pedagogische klimaat in het onderwijs als voorwaarde voor goed onderwijs. Nu komen naast de ZAT's de centra voor jeugd en gezin (CJG's) op als nieuwe voorziening, die ook op de vijf genoemde gemeentelijke taken gaan werken. Het is de bedoeling dat in alle gemeentes centra voor jeugd en gezin komen. Ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals kunnen bij de centra terecht met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien. De centra bieden advies en hulp op maat. Ze houden zich bezig met preventie, signaleren, advies geven en het bieden van ondersteuning en lichte hulp. Bij zwaardere problemen of een meer ingewikkelde hulpvraag coördineren de centra: ze nemen contact op met de gemeentelijke jeugdgezondheidszorg en de provinciale jeugdzorg. In 2008 komen de eerste centra tot stand en vanaf 2012 zal er een landelijk dekkend netwerk van CJG's moeten bestaan.

Om de naam CJG te mogen gebruiken moet (minimaal) het volgende werk zijn gebundeld:

- A. De jeugdgezondheidszorg: consultatiebureaus en GGD.
- B. Vijf WMO-functies door o.a. maatschappelijk werk, opvoedondersteuning, gezinscoaching.
- C. Schakel met bureau jeugdzorg.
- D. Schakel met zorg- en adviesteams.

De regie op de centra voor jeugd en gezin komt te liggen bij de gemeenten. De gemeenten krijgen grote vrijheid in het realiseren van de centra. Ze doen dit op basis van de eigen mogelijkheden en wensen en het principe één kind/gezin, één plan. De centra hebben dezelfde basistaken, maar zijn onderling verschillend. De inrichting van het CJG wordt wettelijke verankerd in de Wet op de jeugdzorg. Over de relatie tussen het CJG en de ZAT's schrijft minister Rouvoet in 2007: "Door een goede samenwerking met de ZAT's wordt er voor gezorgd dat de scholen, als belangrijke vindplaats voor kinderen en jongeren, goed zijn gepositioneerd. Het centrum voor jeugd en gezin is een vaste partner, zoals nu veelal via de medewerker jeugdgezondheidszorg, in het ZAT. Omdat de partijen die samenwerken in het centrum voor jeugd en gezin waar nodig direct opvoed- en gezinsondersteuning kunnen leveren en omdat de professionals in het centrum voor jeugd en gezin met behulp van o.a. de Verwijsindex Risicjongeren kunnen afstemmen met de andere hulpverleners die bij dat betreffende kind zijn betrokken, kan het centrum voor jeugd en gezin bijdragen aan nog meer samenhang en snellere, passende zorg voor elk kind dat die nodig heeft. Vanzelfsprekend moeten medewerkers van het centrum voor jeugd en gezin hun werk op school kunnen doen als dat nodig is."

ZAT's en CJG's moeten geen dubbel werk doen, maar dienen elkaar juist te versterken. Dat vraagt er om dat een gemeente bij de inrichting van CJG's goed kijkt wat de functies zijn die door ZAT's in de gemeente of regio al worden uitgevoerd. In een beleidsbrief van juni 2009 voor het onderwijs schrijven de staatsecretarissen van Onderwijs en minister Rouvoet samen dat de ZAT's de basiszorgstructuur voor het voortgezet onderwijs zijn als het gaat om signalering, beoordeling en interventies bij meervoudige problematiek van kinderen. Bij kinderen tussen vier en twaalf jaar kan die zorgstructuur in de wijk of op de school vorm krijgen. Het ligt dus voor de hand de ZAT's als de primaire casuïstiekoverleggen voor die leeftijdsgroep te handhaven of te versterken. Deelname aan de ZAT's door het CJG kan vorm krijgen via de jeugdgezondheidszorg, het (school)maatschappelijk werk of bureau jeugdzorg, die toch al deel uitmaken van het ZAT.

Dit betekent overigens niet dat nog slechts één van deze partners deelneemt aan de ZAT's; juist de multidisciplinaire samenstelling met de verschillende vormen van expertise is cruciaal voor het goed functioneren van het ZAT. Met een sterk CJG – dat een grote rol heeft in preventie, opvoed- en opgroeiondersteuning en lichte zorg bij enkelvoudige problemen – is het voor ZAT's en scholen eenvoudiger om snel opvoedingsondersteuning in te schakelen bij een door scholen gesignaleerde behoeften. Ook uitbreiding van het aanbod aan opvoedingsondersteuning krijgt dan beter vorm. Zo is er vanuit de signalen van scholen veel meer behoefte aan intensievere vormen van opvoedingsondersteuning in het gezin zelf.

Opvoedcursussen en spreekuren zijn voor deze gezinnen meestal onvoldoende. Door aan te sluiten bij de ZAT's wordt het voor de CJG's veel beter mogelijk om daadwerkelijk de risicojeugd en de risicogezinnen te bereiken. Die komen meestal immers niet zo maar bij de hulpverleningsinstellingen binnen. Dat zal bij het CJG niet veel anders zijn. Het onderwijs signaleert deze kinderen wel en leidt ze toe naar zorg en hulpverlening. Zo wordt ook het bereik van de doelgroep door de CJG's vergroot.

In de voorschoolse periode ligt het voor de hand dat het CJG de spil is in de basiszorgstructuur voor kinderen van -9 maanden tot 4 jaar en daarvoor ook een multidisciplinair casuïstiekoverleg inricht. Voor die leeftijdsgroep is de ouder- en kindzorg van consultatiebureaus/jgz immers de belangrijkste plaats waar signalen bij kinderen en gezinnen opgevangen worden. Overigens vervullen ook kraamzorg en verloskundigen hierin een belangrijke rol en kan aansluiting hiervan in het CJG zeker vanuit het oogpunt van vroegsignalering van belang zijn.

Voor een goede doorgaande zorglijn in het kader van één kind/gezin, één plan is een goede overdracht en opvolging van signalen tussen CJG 0-4 en het primair onderwijs, en van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs van belang. Dit geldt ook voor de overdracht binnen hulpverleningsinstellingen van kinder- naar jongerenteams en van de jeugdzorg naar de volwassenenzorg bij jongeren ouder dan 18 jaar. Een belangrijk instrument in de afstemming en coördinatie van zorg is de Verwijsindex Risicjongeren. Het is van belang in de uitwerking hiervan in de regio goede afspraken te maken over de toegankelijkheid en meldingsplicht voor het onderwijs, dan wel de ZAT's, met betrekking tot de Verwijsindex.

Een goede samenwerking met onderwijs via de ZAT's zorgt er voor dat toeleiding naar het lokale en regionale hulpaanbod en toeleiding naar onderwijszorgvoorzieningen geïntegreerd plaatsvindt. Gezien het belang van goede

afstemming tussen ZAT's en CJG zijn een gedeelde visie en goede samenwerkings- en werkafspraken tussen gemeenten en schoolbesturen van groot belang. De lokale educatieve agenda (LEA) biedt hiervoor een uitstekend kader. Het Nederlands Jeugdinstituut Onderwijs & Jeugdzorg heeft voor afspraken over de zorg in en rond het onderwijs een voorbeeldagenda ontwikkeld.